

KATARZYNA SZCZEPAŃSKA

Przesłanki powództwa o uchylenie uchwały spółki kapitałowej

Przesłanki do wytoczenia powództwa o uchylenie uchwały w spółce z o.o. zostały sformułowane w art. 249 § 1 kodeksu spółek handlowych (dalej: k.s.h.). Powództwo o uchylenie uchwały w odniesieniu do spółki akcyjnej, reguluje art. 422 § 1 k.s.h. Zgodnie z tymi przepisami można je wytoczyć – a co za tym idzie, podważyć uchwałę wspólników (walnego zgromadzenia) – jeżeli jest ona „sprzeczna z umową spółki bądź dobrymi obyczajami i godzi w interes spółki lub ma na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza)”. Mimo że przepisy dotyczące uchylenia uchwały dotyczą korporacji należących do dwóch różnych typów, brzmią niemal identycznie, co pozwala na szerokie korzystanie z orzecznictwa poświęconego uchwałom wspólników spółki z o.o. przy interpretacji przesłanek podmiotowych powództwa o uchylenie dotyczących uchwał walnego zgromadzenia akcjonariuszy i na odwrót¹.

Systematyka przesłanek będących podstawą powództwa o uchylenie uchwały

Sformułowanie art. 249 § 1 k.s.h. oraz art. 422 § 1 k.s.h., a w szczególności użyta w nich kombinacja spójników logicznych, stanowi podstawę dyskusji w doktrynie.

Prezentowane jest po pierwsze stanowisko, że ze sformułowania art. 249 § 1 k.s.h., odpowiednio art. 422 § 1 k.s.h., można wnosić, iż do wytoczenia powództwa o uchylenie uchwały nie wystarczy samo „powzięcie wbrew postanowieniom umowy spółki (statutu)”, lecz musi zachodzić dodatkowa przesłanka w postaci „godzenia w interes spółki” lub „zamiaru pokrzywdzenia wspólnika (akcjonariusza)”².

Zwolennicy tego poglądu uważają, że w konsekwencji uprawniony podmiot może dochodzić uchylenia uchwały, jeżeli zachodzi którakolwiek z następujących sytuacji:

1 M. Mazur, *Cel pokrzywdzenia wspólnika (akcjonariusza) jako przesłanka podważania uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych*, „Rejent” 2009 nr 12, s. 29.

2 W. Popiołek *et al.*, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 473.

1. Uchwała jest sprzeczna z umową spółki (statutem) i godzi w interesy spółki.
2. Uchwała jest sprzeczna z umową spółki (statutem) i ma na celu pokrzywdzenie wspólnika.
3. Uchwała jest sprzeczna z umową spółki (statutem), godzi w interes wspólnika i ma na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza).
4. Uchwała jest sprzeczna z dobrymi obyczajami i godzi w interes spółki.
5. Uchwała jest sprzeczna z dobrymi obyczajami i ma na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza).
6. Uchwała jest sprzeczna z dobrymi obyczajami, godzi w interes spółki i ma na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza)³.

Zdaniem autorów opowiadających się za tym poglądem, przynajmniej dwie przesłanki wadliwości uchwały muszą zachodzić łącznie⁴.

Podobne, jednak nieco zmodyfikowane stanowisko, prezentują ci autorzy, którzy uważają, że przedmiotem podważenia w trybie art. 249 k.s.h. oraz w trybie art. 422 § 1 k.s.h. mogą być przede wszystkim następujące akty (uchwały):

- powzięte z naruszeniem postanowień umowy spółki (statutu),
- z naruszeniem dobrych obyczajów.

Mogą one jednakże zostać podważone tylko wówczas, gdy jednocześnie godzą w interesy spółki lub też mają na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza)⁵.

Taką samą wykładnię przesłanek powództwa o uchylenie uchwały proponuje kolejny przedstawiciel doktryny – Roman Kowalkowski, który wskazuje, że przesłanki podważenia uchwały walnego zgromadzenia w spółce S.A. (uchwały wspólników w spółce z o.o.) należy usystematyzować w następujący sposób:

1. Uchwała musi być sprzeczna ze statutem (umową spółki) i godzić w interes spółki lub zmierzać do pokrzywdzenia akcjonariusza (wspólnika).
2. Uchwała musi być sprzeczna z dobrymi obyczajami i godzić w interes spółki lub zmierzać do pokrzywdzenia akcjonariusza (wspólnika)⁶.

Autor ten popiera zatem stanowisko, wedle którego do podważenia uchwały nie wystarczy sama jej sprzeczność ze statutem (umową spółki) czy dobrymi obyczajami, jeżeli jednocześnie uchwała nie godzi w interes spółki lub nie ma na celu pokrzywdzenia akcjonariusza (wspólnika).

Zatem zawsze łącznie muszą być spełnione co najmniej dwie przesłanki: sprzeczność ze statutem lub dobrymi obyczajami oraz dodatkowy warunek w postaci godzenia w interesy spółki lub zmierzanie do pokrzywdzenia akcjonariusza (wspólnika)⁷.

Podobnego zdania jest Andrzej Kidyba, stojący na stanowisku, że wymienione prze-

3 *Loc. cit.*

4 *Loc. cit.*

5 A Szajkowski *et al.*, *Kodeks spółek handlowych...*, t. 2, Warszawa 2005, s. 705.

6 R. Kowalkowski, Z. Koźma, M. Ożóg, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Gdańsk 2010, s. 897.

7 *Loc. cit.*

słanki należy rozpatrywać na dwóch płaszczyznach: uchwał powziętych z naruszeniem postanowień umowy spółki lub sprzecznych z dobrymi obyczajami (jedna, wszystkie), które jednocześnie godzą w interesy spółki lub mają na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza)⁸. Zgodnie z zapatrywaniem tego autora, możemy więc przyjąć, że uchwała:

- musi być sprzeczna z umową spółki (statutem) i jednocześnie godzić w interesy spółki,
- musi być sprzeczna z umową spółki (statutem) i jednocześnie mieć na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza),
- uchwała może być sprzeczna z dobrymi obyczajami i jednocześnie godzić w interesy spółki,
- musi być sprzeczna z dobrymi obyczajami i mieć na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza)⁹.

Zdaniem wskazanego autora, poza tymi czterema wariantami możliwe jest również, aby uchwała była sprzeczna z:

- umową spółki (statutem) i była sprzeczna z dobrymi obyczajami, i jednocześnie godziła w interesy spółki,
- umową spółki (statutem) i była sprzeczna z z dobrymi obyczajami, i jednocześnie miała na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza),
- umową spółki (statutem) i sprzeczna z dobrymi obyczajami, i jednocześnie godziła w interesy spółki oraz miała na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza)¹⁰.

Przedstawione stanowisko odnośnie do systematyki przesłanek do wytoczenia powództwa o uchylenie uchwały jest poglądem przeważającym w doktrynie. Jednakże pojawia się w niej również pogląd odmienny, oparty na interpretacji spójnika „bądź”, wedle którego sprzeczność uchwały z umową spółki (statutem) jest samodzielną przesłanką do jej podważenia poprzez wytoczenie powództwa o jej uchylenie.

Takiej interpretacji dokonuje Krzysztof Strzelczyk, twierdząc, że właśnie sprzeczność uchwały z umową spółki (statutem) jest samodzielną przesłanką podważenia uchwały. Koronnym argumentem przemawiającym za przyjęciem takiego stanowiska, jest to, że odmienna wykładnia, zakładająca, że godzenie w interesy spółki lub nakierowanie na pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza) odnosi się nie tylko do uchwał sprzecznych z dobrymi obyczajami, ale także do umów sprzecznych z umową spółki (statutem). Znacznie ograniczałoby to zakres podważania uchwał podjętych wbrew postanowieniom umowy spółki (statutu)¹¹.

Z taką też wykładnią przesłanek wniesienia powództwa o uchylenie uchwały wspólników, opartej na wykładni spójnika „bądź”, zgadza się M. Rodzyńkiewicz. Autor

8 A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych*, t. 1, Warszawa 2010, s. 1079.

9 *Ibidem*, s. 1080.

10 *Loc. cit.*

11 K. Strzelczyk *et al.*, *Komentarz do kodeksu spółek handlowych. Spółka z o.o.*, Warszawa 2001, s. 489–490.

ten wprost podaje, że za prawidłową należy uznać wykładnię zaproponowaną przez K. Strzelczyka. Zgodnie z nią, uchwała wspólników (walnego zgromadzenia) może być podważona powództwem o jej uchylenie, gdy:

- jest sprzeczna z umową spółki (statutem)
- albo
- jest sprzeczna z dobrymi obyczajami i zarazem godzi w interesy spółki
- albo
- jest sprzeczna z dobrymi obyczajami i zarazem ma na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza)¹².

W szczególności zatem sprzeczność uchwały z umową spółki (statutem) jest samodzielną przesłanką podważenia uchwały¹³.

Wskazane mniejszościowe stanowisko doktryny w kwestii wykładni „kombinacji” przesłanek, które muszą zajść, by skutecznie wnieść powództwo o uchylenie uchwały, popiera Andrzej Herbet¹⁴, który także wyróżnia trzy „kombinacje” przesłanek potrzebnych do wytoczenia powództwa o uchylenie uchwały. Wedle tego autora podważalna jest w trybie powództwa o uchylenie jest uchwała:

- sprzeczna z umową spółki (statutem),
- sprzeczna z dobrymi obyczajami i godząca w interesy spółki,
- sprzeczna z dobrymi obyczajami i mająca na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza)¹⁵.

Biorąc pod rozwagę wszystkie zaprezentowane powyżej poglądy dotyczące możliwych „kombinacji” przesłanek, które zajść muszą, aby skutecznie wnieść powództwo o uchylenie uchwały, wydaje się, że wątpliwe jest stanowisko oparte na wykładni występującego w przepisie spójnika „bądź”, a zakładające, że przesłanka w postaci „sprzeczności z umową spółki (statutem)” jest przesłanką samodzielną, wystarczającą do skutecznego wniesienia powództwa, a w efekcie do uchylenia uchwały. Jest to stanowisko trudne do przyjęcia chociażby z tego względu, że wprowadza niejako nierównowagę pomiędzy podstawami wniesienia powództwa o uchylenie uchwały, gdyż omawiana interpretacja prowadzi do sytuacji, gdy raz może ono zostać oparte jedynie na wskazanej już – jak zakładają autorzy tego poglądu – samodzielnej przesłance „sprzeczności z umową spółki (statutem)”, a innym razem, dla skuteczności powództwa wykazać należałoby dwie przesłanki: sprzeczność z dobrymi obyczajami i, jako drugą kumulatywną podstawę, godzenie w interesy spółki albo cel pokrzywdzenia wspólnika (akcjonariusza). Taka klasyfikacja podstaw wniesienia powództwa, nadająca jednej z nich wyrażnie silniejszą, gdyż samodzielną pozycję, mogłaby prowadzić do zachwiania równowagi w spółce, ponieważ

12 M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 456.

13 *Loc. cit.*

14 A. Herbet *et al.*, *System prawa prywatnego. Prawo spółek kapitałowych*, t. 17A, Warszawa 2010, s. 411.

15 *Loc. cit.*

każdy zainteresowany i jednocześnie uprawniony podmiot mógłby występować z omawianym powództwem, powołując się jedynie na sprzeczność uchwały z umową spółki (statutem). Oczywiście, że za niepożądaną należy uznać sytuację, w której w obrocie pozostaje uchwała obciążona ową sprzecznością, jednakże z punktu widzenia zachowania równowagi i integralności działalności spółki, wydaje się, że dla skuteczności powództwa należałoby obok tej przesłanki wskazywać także drugą, w postaci jednoczesnego godzenia w interesy spółki, czy też w celu pokrzywdzenia wspólnika (akcjonariusza).

Należałoby zatem skłaniać się ku pierwszemu z zaprezentowanych poglądów, głoszącemu, że zawsze przynajmniej dwie przesłanki wadliwości uchwały muszą zachodzić łącznie. Ponadto, wskazany pogląd pierwszy (dwie przesłanki wadliwości uchwały muszą zachodzić łącznie) należałoby rozpatrywać w tzw. wersji „dwupłaszczyznowej”, zgodnie, z którą pierwszą z wskazanych przesłanek musi być zawsze w sprzeczności z umową spółki albo sprzeczność z dobrymi obyczajami, a drugą jednoczesną (spełnioną kumulatywnie) cel pokrzywdzenia wspólnika lub godzenie w interesy spółki. Możliwe są również przypadki, gdy więcej niż jedna podstawa zgodnie z powyższą „kombinacją” podstaw jest spełniona łącznie z inną, jednakże taka sytuacja nie przedstawia problemów interpretacyjnych, gdyż podstawowa ilość przesłanek i ich kombinacja są spełnione, a przesłanki dodatkowe tylko wzmacniałyby siłę argumentacji powoda.

Mając na uwadze powyższe rozważania dotyczące kombinacji podstaw (przesłanek), które muszą zajść, by powództwo o uchylenie uchwały było skuteczne, należy się teraz przyjrzeć z osobna każdej z tych podstaw (przesłanek): sprzeczności uchwały z umową spółki (statutem), klauzuli generalnej dobrych obyczajów, godzeniu w interesy spółki oraz działania w celu pokrzywdzenia wspólnika (akcjonariusza).

Sprzeczności uchwały z umową spółki w spółce z o. o. albo ze statutem w spółce akcyjnej jako przesłanka powództwa o uchylenie uchwały

Pierwszą wymienioną w art. 249 k.s.h. oraz w art. 422 k.s.h. przesłanką stanowiącą podstawę do wniesienia powództwa o uchylenie uchwały jest jej sprzeczność z umową spółki (odpowiednio statutem). Omawiana przesłanka składa się zatem niejako z dwóch elementów, które wymagają omówienia. Pierwszym z nich jest pojęcie umowy (statutu) spółki, a drugim – pojęcie sprzeczności z ową umową (statutem).

Umowa spółki z o.o. zgodnie z art. 157 § 2 k.s.h. oraz statut S.A. na podstawie art. 301 § 2 k.s.h. zawiera się w formie aktu notarialnego, a na gruncie k.s.h. określone są jedynie minimalne wymogi co do postanowień, które zarówno umowa spółki – art. 157 § 1 k.s.h., jak i statut – art. 304 § 1 k.s.h. powinny zawierać. W odniesieniu do statutu art. 304 k.s.h., w § 2 wprowadza również dodatkowe wymagania co do jego zawartości, a § 3 wskazanego przepisu wskazuje, że statut może zawierać postanowienia odmienne

niż przewiduje ustawa, jeżeli ustawa na to zezwala. Zgodnie natomiast z § 4 art. 304 k.s.h., statut może zawierać postanowienia dodatkowe, chyba że z ustawy wynika, że przewiduje ona wyczerpujące uregulowanie albo dodatkowe postanowienie statutu jest sprzeczne z naturą spółki akcyjnej lub z dobrymi obyczajami.

Pojęcie „umowa spółki” (statut spółki) oznacza zarówno poszczególne postanowienia w niej zawarte, których treść jest wyrazem woli stron („dosłowne brzmienie”), jak i rozstrzygnięcia umowne, których nie można uznać za „postanowienia umowy (statutu)” (w ścisłym tego słowa znaczeniu), ale które wynikają ze „zgodnego zamiaru stron” i „celu umowy”, co wpływa na interpretację każdej umowy (art. 65 § 2 k.c.)¹⁶.

Zgodnie z zaprezentowanym poglądem, pojęcie umowy spółki (statutu) należy odczytywać na dwóch płaszczyznach. Pierwszą z nich jest dosłowne rozumienie umowy (statutu), czyli jej, spisanej aktem notarialnym, treści. Drugą – tzw. płaszczyzna „zgodnego zamiaru stron” i „celu umowy”.

Sprzeczność z postanowieniami statutu (umowy spółki) ma miejsce, jeżeli uchwałę podjęto wbrew wyraźnej regulacji statutowej (umownej)¹⁷. W tym przypadku chodzi zapewne o płaszczyznę dosłownego rozumienia postanowień statutu (umowy spółki), gdyż to ona z natury swej – jako spisana – jest wyraźna.

Owa sprzeczność może dotyczyć zarówno trybu podjęcia uchwały (w tym także zwołania walnego zgromadzenia czy zgromadzenia wspólników), jak również materialnych przesłanek jej podjęcia (dopuszczonych przez statut czy umowę spółki możliwych rozstrzygnięć kwestii poddanych pod głosowanie)¹⁸.

Ponadto uchwała będzie sprzeczna ze statutem (umową), jeżeli reguluje inaczej materie objęte statutem (umową) spółki¹⁹. Przykładowo można wskazać tutaj uregulowanie dotyczące ilości członków zarządu, w stosunku do którego została podjęta uchwała powołująca liczbę większą niż to umowa spółki – czy statut – przewiduje.

Uchwała jest sprzeczna z umową (statutem) również gdy bezpośrednio lub pośrednio nie jest zgodna z normami zawartymi w umowie (statucie) spółki. Dotyczy to wszystkich postanowień umownych (statutowych), czy to stworzonych przez wspólników (akcjonariuszy) niezależnie od k.s.h., czy też zmieniających dyspozytywnie te normy²⁰.

Jest to sprzeczność z jakimkolwiek postanowieniem umowy (statutu) spółki, niezależnie od jego „pochodzenia” w umowie czy statucie spółki, a zatem niezależnie od tego, czy uregulowanie takie pochodzi od wspólników (akcjonariuszy) i zostało wprowadzone do umowy (statutu) jako wyraz zgodnej woli stron, czy też jest to wpisane w umowę spółki

16 P. Grzesiok, *Zaskarżanie uchwał w kodeksie spółek handlowych na tle rozwiązań kodeksu handlowego (cz. I)*, „Prawo Spółek” 2002 nr 5, s. 7.

17 R. Kowalkowski, Z. Koźma, M. Ożóg, *op. cit.*, s. 897.

18 *Loc. cit.*

19 W. Popiołek *et al.*, *op. cit.*, s. 850.

20 A. Kidyba, *op. cit.*, t. 1, s. 1080.

dyspozytywne wcześniej postanowienie k.s.h. W odniesieniu do statutu S.A., na uwadze mieć również należy wspomniane już wcześniej ograniczenia w stosunku do jego treści, w szczególności możliwość zawarcia w nim postanowień odmiennych niż przewiduje ustawa, tylko jeżeli ustawa na to zezwala.

Komentatorzy art. 249 § 1 k.s.h. oraz odpowiednio 422 § 1 k.s.h. zwykli kazuistycznie wymieniać stany faktyczne – kategorie uchwał – sprzecznych z umową spółki (statutem). I tak, wymieniane są jako uchwały sprzeczne z umową spółki (statutem), w szczególności:

- uchwałą, która przyjmuje zasady podziału zysku niezgodne z przepisami umownymi lub
- stanowi o wyborze członków organów spółki z pominięciem specyficznych przepisów umowy w tym zakresie²¹.

Jako przykłady naruszenia postanowień umowy (statutu) wskazuje się również sytuację, w której wspólnicy (akcjonariusze) wprowadzą do umowy określone kworum do podjęcia uchwał, a uchwały zapadać będą bez względu na to kworum. Wystąpi wówczas sprzeczność z umową spółki (statutem), choć stan taki będzie zgodny z przepisami kodeksowymi²².

Jest to przykład uzmysławiający znaczenie umowy spółki (statutu) jako podstawowego, najważniejszego dla niej dokumentu, jej konstytucji. We wskazanej sytuacji, nawet, jeżeli co do zasady uchwała jest podjęta większością głosów określoną i zgodną z k.s.h., zmodyfikowaną jednak postanowieniami umowy spółki (statutu), stanowi to sprzeczność z tą umową (statutem).

Klauzula generalna dobrych obyczajów na gruncie regulacji art. 249 § 1 k.s.h. oraz art. 422 § 1 k.s.h.

Drugą przesłanką wymienioną w k.s.h. jako podstawa powództwa o uchylenie uchwały jest klauzula generalna dobrych obyczajów. Trudności związane z jej interpretacją wynikają z istoty funkcjonowania w ustawodawstwie klauzul generalnych, będących pojęciami niedookreślonymi, których treść jest wykładana i interpretowana przez orzecznictwo.

Mające charakter klauzuli generalnej pojęcie „dobrych obyczajów” jest nieostre, jak zauważa Stanisław Sołtysiński – z natury rzeczy²³. Trudne do wyjaśnienia *in abstracto*, podlega interpretacji przede wszystkim w orzecznictwie²⁴.

Również przedstawiciele doktryny próbują je dookreślać. Z uwagi na fakt, że naruszenie dobrych obyczajów jest przesłanką wytoczenia powództwa o uchylenie uchwały, oczywiste powinno wydawać się dążenie do jak najdalej posuniętego zobiektywizowania

21 R. Pabis, *Spółka z o.o. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 462.

22 A. Kidyba, *op. cit.*, t. 1, s. 1080.

23 S. Sołtysiński *et al.*, *System prawa prywatnego. Prawo spółek kapitałowych*, t. 17B, Warszawa 2010, s. 600.

24 M. Rodzyńkiewicz, *op. cit.*, s. 457.

tego pojęcia. Z drugiej strony jednak, nieodzownym wydaje się odnoszenie tej klauzuli generalnej *ad casum*.

Zdaniem Andrzeja Kidyby, pojęcie dobrych obyczajów jest generalną klauzulą odsyłającą opartą na kryterium ocennym zaczerpniętym z zasad powszechnej obyczajowości²⁵. Dobre obyczaje nie są tworzone *ad hoc*, ale na przestrzeni określonego czasu, tak, że przez ich stosowanie stają się „dobre”, co należy odnosić jako kierunek dotyczący stosunków obrotu, a w tym spółki²⁶.

Piśmiennictwo wykształciło, jak się wydaje, kilka kryteriów oceny, czy zachodzi naruszenie dobrych obyczajów.

Jednym z takich kryteriów może być kryterium wzorcowego, uczciwie myślącego człowieka – to, co taka pomyślana postać wzorcowa, spełniająca założenie „przeciętnej wrażliwości społecznej” osoba, uzna za sprzeczne z kanonem moralnego zachowania, będzie sprzeczne z dobrymi obyczajami²⁷. Kryterium wzorcowego człowieka przyjmujące za wzór kanony moralnego zachowania było charakterystyczne dla starszego, przedwojennego piśmiennictwa prawa handlowego²⁸. Pogląd idący w kierunku takiej interpretacji klauzuli dobrych obyczajów na tle dawnego kodeksu handlowego (dalej k.h.) prezentował Maurycy Allerhand²⁹.

Innym kryterium, które może być przyjmowane, jest kryterium zasad uczciwego obrotu, przejawiających się w zwyczajach handlowych – interpretację taką proponuje Andrzej Szumański³⁰.

Można również wskazać kryterium mieszane ekonomiczno-funkcjonalne, wedle którego sprzeczne z dobrymi obyczajami jest to, co – będąc nawet zgodne z literą prawa – zakłóca prawidłowe funkcjonowanie gospodarki. Przez dobre obyczaje należy rozumieć zachowania wpływające pozytywnie na prawidłowo funkcjonującą spółkę i jej gospodarcze otoczenie. Takie stanowisko prezentuje Janusz Szwaja³¹.

Z poglądem prezentowanym przez J. Szwayę, wyrażonym na tle dawnego, nieobowiązującego już k.h., w którym pojęcie „dobrych obyczajów” wzbogacone było o przymiotnik „kupieckich”, zdaje się polemizować Stanisław Sołtysiński. Wskazuje on, że obecnie k.s.h. nie zawęził pojęcia „dobrych obyczajów” do norm uczciwego postępowania uznawanych przez przedsiębiorców („kupieckich”). Dlatego też, zdaniem tego Autora przemawia to nadal za sięganiem do kryteriów moralności panujących w społeczeństwie, a nie tylko wśród przedsiębiorców³².

Pogląd ten potwierdził Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 26 marca

25 A. Kidyba, *op. cit.*, t. 2, s. 669.

26 *Ibidem*, t. 1, s. 1080.

27 M. Rodzyńkiewicz, *op. cit.*, s. 457.

28 S. Sołtysiński *et al.*, *System...*, t. 17B, s. 600.

29 M. Allerhand, *Kodeks handlowy. Komentarz. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, t. 2, Białsko-Biała 1991, s. 92.

30 S. Sołtysiński *et al.*, *System...*, t. 17B, s. 600.

31 *Loc. cit.*

32 *Loc. cit.*

2009 r., V ACa 49/09, w którym podkreślono, że pojęcie dobrych obyczajów użyte w treści art. 249 k.s.h. odnosi się nie tylko do uczciwości kupieckiej skierowanej na zewnątrz funkcjonowania spółki (w stosunku do innych uczestników obrotu gospodarczego), lecz przede wszystkim do stosunków wewnętrznych, w tym relacji pomiędzy wspólnikami, co przemawia za sięgnięciem do kryteriów moralnych obowiązujących nie tylko pomiędzy przedsiębiorcami, ale także panujących w społeczeństwie, w tym ogólnej normy przyzwoitego zachowania³³.

W tym kontekście Stanisław Sołtysiński wskazuje na interesujący zabieg dowodowy, którego może dokonać powód w procesie o uchylenie uchwały. Mianowicie w razie podniesienia zarzutu naruszenia dobrych obyczajów wystarczy wykazać, że podważona uchwała jest oceniana jako naganna w środowisku przedsiębiorców, a jednocześnie taka negatywna ocena nie pozostaje w kolizji z poglądami rozsądnego i uczciwego człowieka³⁴.

Natomiast Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 marca 2005 r., w sprawie IV CK 607/04 wyjaśniając pojęcie dobrych obyczajów stwierdził, że sprzeczność uchwały z dobrymi obyczajami, o której mowa w art. 422 § 1 k.s.h. występuje wówczas, gdy w obrocie handlowym może ona być uznana za nieetyczną. Chodzi przy tym raczej nie o ocenę z punktu widzenia etyki przeciętnego, uczciwego człowieka, lecz o oceny nastawione na zapewnienie niezakłóconego funkcjonowania spółki pod względem ekonomicznym³⁵.

Wydaje się zatem, że Sąd Najwyższy w przytoczonym wyroku zajął stanowisko podobne do tego, które prezentuje J. Szwaja, odchodząc od oceny etycznej z punktu widzenia przeciętnego człowieka i przenosząc jej ciężar na ogół „etyki” czy też „moralności” stosunków gospodarczych.

Takie stanowisko Sądu Najwyższego potwierdza wyrok z dnia 16 października 2008 r., III CSK 100/08 zgodnie, z którym dobre obyczaje w rozumieniu art. 422 § 1 k.s.h. to ogólne reguły uczciwości kupieckiej, pojawiające się w związku z prowadzeniem działalności handlowej przez przedsiębiorców. Obowiązują one wszystkich uczestników obrotu handlowego, w tym spółki akcyjne (przedsiębiorców), jej organy statutowe i samych akcjonariuszy³⁶.

Tym samym Sąd Najwyższy podtrzymuje kierunek interpretacji zaproponowany w orzeczeniu z dnia 8 marca 2005 roku, w sprawie IV CK 607/04³⁷, przyjmujący do interpretacji klauzuli dobrych obyczajów kryterium zwyczajów handlowych uczciwości kupieckiej w działalności przedsiębiorców.

W tym samym tonie wypowiedział się również w międzyczasie Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 23 listopada 2006 r., I ACa 1373/06. Jego zdaniem klauzula

33 Wyrok V ACa 49/09.

34 *Ibidem*.

35 Wyrok IV CK 607/04.

36 Wyrok III CSK 100/08.

37 Wyrok IV CK 607/04.

generalna dobrych obyczajów na gruncie regulacji art. 249 § 1 k.s.h., to takie zachowania, które wpływają pozytywnie na funkcjonowanie spółki, są związane z postrzeganiem uczciwości kupieckiej przy prowadzeniu działalności gospodarczej. Jest to – ogólnie rzecz ujmując – przyzwoite postępowanie, które uwzględnia w różnym stopniu różne interesy służące wszystkim w spółce³⁸.

Na tle prezentowanego orzecznictwa, godnym odnotowania jest fakt, że Sąd Najwyższy i Sądy niższych instancji powracają, czy też utrzymują nazewnictwo ugruntowane w poprzednim stanie prawnym, tj. na gruncie przepisów k.h., w szczególności odnosząc się do dobrych obyczajów, reguł działalności „kupieckiej”, a nie zasad działania „przedsiębiorców”.

Przykładem dobrych obyczajów może być przyjęcie, że osoby, które zbyły akcje imienne przed walnym zgromadzeniem, powstrzymują się od udziału w tym zgromadzeniu, choćby nie zostały wykreślone jeszcze z księgi akcyjnej³⁹ – analogiczną sytuację dotyczącą powstrzymania się od głosu na zgromadzeniu wspólników po zbyciu udziałów a przed wykreśleniem z księgi udziałów możemy sobie wyobrazić na tle spółki z o.o.

Innym przykładem dobrego obyczaju podawanym na tle S.A. jest przyjęcie, że w skład rady nadzorczej wchodzi osoby posiadające uregulowaną pozycję zawodową, reprezentujące wysoki poziom naukowy, które nie pozostają w finansowej osobistej zależności od spółki⁴⁰.

Godzenie w interes spółki jako przesłanka powództwa o uchylenie uchwały

Następną przesłanką powództwa o uchylenie uchwały jest „godzenie w interes spółki”. Jest to – obok klauzuli generalnej dobrych obyczajów – kolejne niedookreślone pojęcie występujące w przepisach regulujących omawiane powództwo zarówno w odniesieniu do sp. z o.o., jak i S.A. Niemniej „godzenie w interesy spółki” to zwrot, którego znaczenie jest ściślej określone niż zakres pojęcia sprzeczności z dobrymi obyczajami⁴¹. Uchwała godzi w interes spółki, gdy mimo formalnej jej zgodności z prawem, przyjęcie uchwały nie jest dla spółki korzystne i może spowodować dla niej negatywne skutki⁴².

Dzięki występowaniu w przepisach art. 249 § 1 k.s.h. oraz art. 422 § 1 ks.h. tej przesłanki, rozszerzony może zostać katalog przyczyn umożliwiających wytoczenie powództwa o uchylenie uchwały o takie sytuacje, które nawet mimo zgodności z prawem, umową spółki, czy statutem, powodują niekorzystne dla spółki konsekwencje – godzą w jej interes.

38 Wyrok I ACa 1373/06.

39 A. Kidyba, *op. cit.*, t. 2, s. 670.

40 *Loc. cit.*

41 M. Rodzyńkiewicz, *op. cit.*, s. 458.

42 R. Kowalkowski, Z. Koźma, M. Ożóg, *op. cit.*, s. 898.

Zdaniem części autorów, godzenie w interesy spółki ma miejsce wówczas, gdy wspólnicy (akcjonariusze) – zwłaszcza mający wpływ na prowadzenie spraw spółki – doprowadzają do faktycznego pomniejszenia majątku spółki, w szczególności w drodze wadliwych bądź wprost fikcyjnych transakcji⁴³. Prezentowane stanowisko ograniczające godzenie w interesy spółki tylko do sfery jej interesów majątkowych, wydaje się jednakże być zbyt wąskie. Dlatego też należy się opowiedzieć za poglądem dalej idącym, który głosi że godzenie w interesy spółki wystąpi wówczas, gdy są podejmowane jakiekolwiek działania, które powodują uszczuplenie majątku spółki, ograniczają jej zysk, ale także „uderzają” w dobre imię spółki lub jej organów, chronią interesy osób trzecich kosztem interesów spółki⁴⁴.

Zgodzić się należy również z jeszcze dalej idącą interpretacją pojęcia godzenie w interesy spółki, zgodnie z którą pojęcie to należy traktować bardzo szeroko. Godzenie w interesy spółki nie może być ograniczone tylko do aktualnej sytuacji, ale również odnoszone do potencjalnych sytuacji przyszłych. Chodzi, więc także o *goodwill*, określoną pozycję spółki, renomę osiągniętą na rynku⁴⁵.

Stanowisko takie potwierdza uzasadnienie wyroku Sąd Najwyższego w z dnia 8 marca 2005 r., IV CK 607/04⁴⁶, w którym uznano za poprawne rozumienie pojęcia „godzenie w interes spółki” podejmowanie uchwał mających na celu nie tylko uszczuplenie majątku spółki lub ograniczających jej zysk, ale także godzących w dobre imię spółki lub jej organów, chroniących interesy osób trzecich kosztem interesów spółki, a także zagrażających jej bytowi⁴⁷.

Zgodnie natomiast z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2009 r., I CSK 158/09 interes spółki handlowej (art. 422 k.s.h.) odpowiada interesom wszystkich grup wspólników (w tym przypadku akcjonariuszy), z uwzględnieniem wspólnego celu określonego w statucie (umowie) spółki⁴⁸.

W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy podkreśla nadto, że niedopuszczalnym jest utożsamianie interesu spółki akcyjnej (sp. z o.o.) wyłącznie z interesem akcjonariusza większościowego, podobnie nie można uznać, że działanie obronne akcjonariusza mniejszościowego zawsze podyktowane jest interesem spółki lub zostaje podjęte w obiektywnym jej interesie⁴⁹. Sąd Najwyższy zauważa, że w k.s.h. nie ma ustawowej definicji pojęć „interesu spółki” i „godzenia w interes spółki”, jednakże normatywne wyodrębnienie interesu spółki jako autonomicznego wobec interesów poszczególnych podmiotów uczestniczących w jej strukturze korporacyjnej, będącego następstwem przyznania spółce podmiotowości prawnej (art. 11 § 1 i art. 12 k.s.h.), nie wyklucza, że interesy obu tych odrębnych podmiotów pozostają ze sobą w funkcjonalnym związku. Interes spółki stanowi wypad-

43 A. Szajkowski *et al.*, *Kodeks spółek handlowych...*, t.2, s. 707.

44 *Ibidem*, s. 708.

45 A. Kidyba, *op. cit.*, t. 1, s. 1081.

46 Wyrok IV CK 607/04, LEX.

47 Wyrok IV CK 607/04, LEX.

48 Wyrok I CSK 158/09.

49 *Ibidem*.

kową interesów wszystkich grup wspólników (akcjonariuszy) spółki, będących w sensie gospodarczym jej „właścicielami”⁵⁰.

Godzenie w interesy spółki obejmuje szeroki wachlarz stanów faktycznych⁵¹ i, jak już wspomniano, może dotyczyć zarówno majątkowych, jak i niemajątkowych interesów korporacji⁵².

Przykłady uchwał godzących w interes spółki zostały sformułowane w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 23 listopada 2006 r., I ACa 1373/06⁵³. Zgodnie z zapatrywaniami tego Sądu, uchwała godzi w interesy spółki, gdy np. powoduje uszczuplenie majątku, ogranicza zysk spółki, uderza w dobre imię jej lub organów, chroni interesy osób trzecich kosztem interesów spółki, zagraża jej bytowi itp.⁵⁴.

Dalszych przykładów stanów faktycznych stanowiących przykłady godzenia w interesy spółki zarówno majątkowe jak i niemajątkowe dostarcza piśmiennictwo. Wymieniane są tutaj przykładowo jako uchwały godzące w interesy spółki o charakterze majątkowym:

- zbycie składników majątkowych spółki po cenach znacznie zaniżonych, gdy gospodarza konieczność tego nie uzasadnia⁵⁵,
- przyznanie członkom zarządu wygórowanego wynagrodzenia, nieadekwatnego do rozmiaru prowadzonej przez spółkę działalności i nakładu pracy⁵⁶,
- zakup od spółki przedmiotów majątkowych bądź praw – po wartości zaniżonej⁵⁷,
- doprowadzenie do płacenia przez spółkę rachunków za świadczenia, z których korzyści odnosi prawie wyłącznie inna osoba lub osoby, a nie spółka⁵⁸.

Natomiast przykłady uchwał godzących w interesy spółki o charakterze niemajątkowym to:

- uchwała, która spowoduje swą treścią zerwanie więzi kooperacyjnych z klientami, obniżenie ich zaufania, ujawnienie tajemnic kooperantów itd.⁵⁹,
- zatwierdzenie przez walne zgromadzenie sprawozdania, bez opinii biegłego rewidenta, niespełniającego wymogów z art. 53 ustawy o rachunkowości⁶⁰.

Interesujący przykład uchwały godzącej w interesy spółki niemającej charakteru majątkowego przedstawia Mateusz Rodzyńkiewicz. Jego zdaniem uchwałą godzącą w interesy spółki, niemającą charakteru majątkowego, będzie uchwała, która prowadzi do utraty dobrego imienia spółki, wypracowanej renomy (np. uchwała, którą postanowiono, że szacowne wydawnictwo periodyków polityczno-społecznych i gazet gospodarczo-fi-

50 *Ibidem*.

51 S. Sołtysiński *et al.*, *System...*, t. 17B, s. 601.

52 M. Rodzyńkiewicz, *op. cit.*, s. 458.

53 Wyrok I ACa 1373/06.

54 *Ibidem*.

55 R. Kowalkowski, Z. Koźma, M. Ożóg, *op. cit.*, s. 899.

56 *Loc. cit.*

57 A. Szajkowski, M. Tarska *et al.*, *Kodeks spółek handlowych...*, t. 2, s. 708.

58 *Loc. cit.*

59 A. Kidyba, *op. cit.*, t. 1, s. 1081.

60 Wyrok I CSK 158/09.

nansowych zmienia profil działalności i odtąd będzie się zajmować wydawaniem „miękkiej” – legalnej – pornografii, ponieważ jest to bardziej zyskowne)⁶¹.

Przykład ten uzmysławia, że podstawa do podważania uchwały może zachodzić także wtedy, gdy w założeniu podjęta decyzja ma służyć interesom majątkowym korporacji (większa zyskowność pornografii), ale – zdaniem współnika (akcjonariusza) – inne istotne, chociaż niekoniecznie wymierne interesy spółki (utrata renomy i dobrego imienia)⁶² zostaną w konsekwencji jej podjęcia poważnie naruszone.

Podsumowując, należy całkowicie zgodzić się z poglądem większości doktryny, potwierdzonym w utrwalonym orzecznictwie, który głosi, że interes spółki obejmuje nie tylko jej interes majątkowy, ale również interes niemajątkowy, zwłaszcza dobre imię. Jeżeli chodzi natomiast o przeniesienie tego interesu na płaszczyznę interesu spółki, to na szczególną aprobatę zasługuje cytowany wyrok Sądu Najwyższego⁶³, który jednoznacznie stwierdza, że ten interes to nie tylko interes spółki jako takiej – jako osoby prawnej, ale również wypadkowa interesu wszystkich jej grup współników (akcjonariuszy).

Cel pokrzywdzenia współnika (akcjonariusza) jako przesłanka powództwa o uchylenie uchwały

Ostatnia już przesłanka wytoczenia powództwa o uchylenie uchwały – cel pokrzywdzenia współnika – niejako również składa się z dwóch pojęć wymagających omówienia. Pierwsze z nich stanowi „cel”, drugie natomiast skutek w postaci „pokrzywdzenia”.

Ustawodawca zarówno pod rządami k.h., jak i obecnie obowiązującego k.s.h., nie zdecydował się na zbudowanie definicji legalnej „pokrzywdzenia” ani też nie opracował przykładowego choćby katalogu działań uznawanych za krzywdzące⁶⁴.

Podobnie jak w przypadku przesłanki godzenia w interesy spółki, przez pokrzywdzenie współnika (akcjonariusza) należy ujmować szeroko rozumiany uszczerbek, który może mieć zarówno postać szkody majątkowej, jak i niemajątkowej⁶⁵. Sytuacja ta będzie miała miejsce wtedy, gdy w wyniku uchwały pozycja współnika (akcjonariusza) w spółce zmniejszy się⁶⁶. Może się to wiązać z pogorszeniem jego sytuacji udziałowej (np. w postaci zwiększenia obowiązków lub odebrania praw), osobistej⁶⁷ oraz z powstaniem szkody zarówno w majątku pokrzywdzonego udziałowca (akcjonariusza), jak i odniesieniem do jego pozycji, dobrego imienia, naruszenia zasad równouprawnienia⁶⁸.

61 M. Rodzyńkiewicz, *op. cit.*, s. 458.

62 *Ibidem*.

63 Wyrok I CSK 158/09.

64 M. Mazur, *op. cit.*, s. 30.

65 *Ibidem*, s. 31.

66 *Ibidem*, s. 32.

67 A. Lesiak *et al.*, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Gdańsk 2005, s. 470.

68 A. Kidyba, *op. cit.*, t. 2, s. 1082.

Subiektywna przesłanka „celu pokrzywdzenia”

W orzecznictwie i doktrynie wykształciły się dwa poglądy odnośnie do wykładni zwrotu „w celu pokrzywdzenia wspólnika (akcjonariusza)”.

Według przedstawicieli pierwszego z nich działanie z pokrzywdzeniem akcjonariusza (wspólnika) musi nosić znamiona działania celowego i świadomego. Przekonuje o tym użyty w przepisie art. 249 § 1 k.s.h. i odpowiednio art. 422 § 1 zwrot „w celu”⁶⁹. Działanie większości musi nosić znamiona winy umyślnej w zamiarze bezpośrednim, na co właśnie wskazuje jednoznacznie sformułowanie „uchwała (...) ma na celu”⁷⁰.

Takie też stanowisko zaprezentowane zostało w tezie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2001 r., I CKN 1137/98 zapadłym jeszcze na gruncie przepisów k.h., w którym odpowiednik obecnych art. 249 § 1 oraz 422 § 1 k.s.h. stanowił art. 240 § 2 k.h., gdzie również znajdowała się przesłanka „celu pokrzywdzenia wspólnika”. Zgodnie ze wskazanym orzeczeniem uchwała zgromadzenia wspólników spółki z o.o. może być uznana za krzywdzącą tylko wtedy, gdy podjęta została z realnym zamiarem pokrzywdzenia⁷¹.

Również w uzasadnieniu do wyroku z dnia 22 lipca 1998 r., I CKN 807/97, który także zapadł na gruncie przepisów k.h., Sąd Najwyższy stwierdził, iż oczywiste jest, że samo pokrzywdzenie wspólnika nie stanowi wystarczającej podstawy do uchylecia uchwały, a niezbędne jest wykazanie zamiaru pokrzywdzenia⁷².

W myśl innego poglądu reprezentowanego w doktrynie, sam fakt pokrzywdzenia akcjonariusza (wspólnika) uchwałą uzasadnia stosowanie art. 249 k.s.h. oraz art. 422 k.s.h. Nawet, jeżeli uchwała nie została podjęta w celu pokrzywdzenia, ale pokrzywdzenie mimo to wystąpi, znajduje zastosowanie art. 249 k.s.h. i odpowiednio art. 422 k.s.h.⁷³

Takie stanowisko zaprezentował Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 16 kwietnia 2004 r., I CK 537/03, zmieniając swą poprzednią linię orzeczniczą, wypracowaną jeszcze na podstawie k.h. Stwierdził on, że uchwała walnego zgromadzenia akcjonariuszy może być uznana za krzywdzącą akcjonariusza zarówno wówczas, gdy cel pokrzywdzenia istnieje w czasie podejmowania uchwały, jak i wtedy, kiedy cel taki nie jest zakładany przy podejmowaniu, jednak treść uchwały jest taka, że jej wykonanie doprowadziło do pokrzywdzenia akcjonariusza⁷⁴.

Z praktycznego punktu widzenia obecne stanowisko Sądu Najwyższego oznacza, że dla spełnienia przesłanki „celu pokrzywdzenia wspólnika/akcjonariusza” dostateczne

69 R. Kowalkowski, Z. Koźma, M. Ożóg, *op. cit.*, s. 899.

70 S. Sołtysiński, *Nieważne i wzruszalne uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006 nr 6, s. 14.

71 Wyrok I CKN 1137/98.

72 Wyrok I CKN 807/97.

73 A. Kidyba, *op. cit.*, t. 1, s. 1082.

74 Postanowienie I CK 537/03.

będzie wykazanie, iż obiektywnie i przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności danej sprawy wykonanie uchwały o określonej treści prowadzi do pokrzywdzenia skarżącego akcjonariusza (wspólnika)⁷⁵.

O ile dawniejsze stanowisko Sądu Najwyższego służyło przede wszystkim ochronie wspólników (akcjonariuszy) większościowych oraz ochronie spółki w przypadku skierowanych przeciwko niej powództw mniejszościowego wspólnika (akcjonariusza), o tyle nowy pogląd Sądu Najwyższego wyraźnie wzmacnia prawa mniejszości⁷⁶.

Zmianę linii orzeczniczej Sądu Najwyższego za trafną uznał także Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 21 czerwca 2005 r., P 25/02⁷⁷ (część III pkt. 5.6. uzasadnienia) dotyczącym instytucji *squeeze out*⁷⁸. Trybunał Konstytucyjny stoi na stanowisku, że ze względu na trudności w uzasadnieniu subiektywnego momentu działania „w celu” pokrzywdzenia akcjonariusza, uzasadnione wydaje się również szerokie zastosowanie domniemania faktycznego, pozwalającego na przyjęcie, że zaniżenie wartości przymusowo wykupywanych akcji nastąpiło w celu pokrzywdzenia akcjonariusza⁷⁹.

Co prawda, orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, nie dotyczyło bezpośrednio przepisów formułujących przesłanki powództwa o uchylenie uchwały, a instytucji *squeeze out*, jednak Trybunał w orzeczeniu tym wyraźnie posługuje się zwrotem „w celu pokrzywdzenia akcjonariusza”, a więc jak się wydaje zasadnym jest przeniesienie jego wykładni również na grunt przepisów konstytuujących powództwo o uchylenie uchwały.

Rodzaje „uchwał mających na celu pokrzywdzenie wspólników (akcjonariuszy)” – problematyka zasadność tworzenia ich katalogu

Judykatura w szeregu orzeczeń rozstrzygała czy konkretna uchwała walnego zgromadzenia krzywdziła akcjonariuszy (wspólników). Pozwala to zorientować się, jakie uchwały i przy jakim stopniu natężenia „pokrzywdzenia” mogą być uznane za krzywdzące akcjonariusza (wspólnika)⁸⁰. Przykłady uchwał mających na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza) stanowią również przedmiot wypowiedzi doktryny. Tytułem przykładu można podać uchwały, które:

– bez uzasadnionego powodu, traktują korzystniej tylko niektórych wspólników, np. w drodze formalnie poprawnego głosowania (przy zachowaniu wymaganej większości głosów) przewidują wypłatę dywidendy tylko na rzecz części wspólników, z narusze-

⁷⁵ K. Oplustil, *Glosa do wyroku SN z dnia 16 kwietnia 2004 r., I CK 537/03 – glosa aprobowująca*, „Glosa” 2005 nr 3, s. 43.

⁷⁶ M. Rodzyńkiewicz, *op. cit.*, s. 460.

⁷⁷ *Loc. cit.*

⁷⁸ *Ibidem*, s. 459.

⁷⁹ *Loc. cit.*

⁸⁰ J. Szwaia *et al.*, *Kodeks...*, t. 3, s. 1257.

niem należynej proporcji⁸¹ (trzeba jednak podkreślić, że z przepisów k.s.h. nie wynika bynajmniej, że bezprawne lub niezgodne z dobrymi obyczajami ma być wypłacenie dywidendy z zastosowaniem innego kryterium niż klucza udziałów wspólników w kapitale zakładowym spółki – jeżeli umowa spółki zgodnie z art. 191 § 2 k.s.h. przewiduje tego rodzaju „inny podział zysku”⁸²),

– wskutek przyjęcia niezgodnej z wolą wszystkich wspólników polityki rozwojowej spółki, w sposób stały prowadzą do przeznaczenia zysku wyłącznie na cele rozwojowe, a nie na wypłatę dywidendy, chociażby w pewnej części⁸³,

– przewidują tzw. przeinwestowanie spółki⁸⁴,

– prowadzą do transferowania zysku bądź majątku spółki do innych spółek, w których pozostali wspólnicy nie mają udziałów⁸⁵,

– zostały podjęte w celu niewypłacenia dywidendy wspólnikowi (akcjonariuszowi) i przeznaczenia jej w długim okresie czasu na cele rozwojowe spółki, w rozmiarach nieuzasadnionych jej potrzebami⁸⁶ (Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 kwietnia 2004 r. I CK 537/03 podkreślił, że znaczny stopień dyskrecjonalnej władzy walnego zgromadzenia nie oznacza całkowitej dowolności, a prawo akcjonariusza do udziału w zysku rocznym jako jedno z najważniejszych uprawnień udziałowych, podlega swoistej ochronie prawnej⁸⁷. Dlatego też walne zgromadzenie nie może pojedynczą uchwałą pozbawić akcjonariuszy prawa do zysku za kilka lat obrotowych. Powinno ono corocznie podejmować uchwałę co do przeznaczenia zysku spółki i co do jego rozdziału⁸⁸),

– mają na celu uchwalenie w sposób całkowicie nieuzasadniony dywidendy jedynie w minimalnej wysokości⁸⁹.

Szczególnym przypadkiem uchwały „mającej na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza)” może być – w pewnych sytuacjach – uchwała o rozwiązaniu spółki, zwłaszcza gdy wspólnik (akcjonariusz), który do takiej uchwały doprowadził, zajmuje się np. interesami konkurencyjnymi w innym przedsiębiorstwie⁹⁰.

Oceniając próbę stworzenia katalogu uchwał mających na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza) wskazać należy, że zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2004 r., I CK 537/03 nie jest możliwe ani celowe opracowanie katalogu dzia-

81 A. Szajkowski *et al.* *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do artykułów 151–300*, t. 2, s. 708.

82 *Loc. cit.*

83 *Loc. cit.*

84 *Loc. cit.*

85 *Loc. cit.*

86 J. Szwaja *et al.*, *Kodeks...*, t. 3, s. 1258.

87 Wyrok I CK 537/03.

88 Wyrok I ACr 591/95.

89 Wyrok I CK 537/03.

90 A. Szajkowski *et al.*, *Kodeks...*, t. 2, s. 709.

łań, które mogą być kwalifikowane jako mające na celu pokrzywdzenia akcjonariusza⁹¹. Dlatego też przykłady przedstawione powyżej nie są próbą budowy takiego katalogu, a stanowić mają jedynie przedstawienie wybranych rodzajów uchwał, mogących spełniać przesłankę celu pokrzywdzenia wspólnika (akcjonariusza). Stanowisko Sądu Najwyższego w kwestii ewentualnych prób tworzenia katalogu takich działań zasługuje na aprobatę tym bardziej, że w k.s.h. go nie zbudowano. Ponadto każdorazowa uchwała mogąca mieć na celu pokrzywdzenia wspólnika (akcjonariusza) musi być badana *ad casum* w odniesieniu do sytuacji konkretnej spółki, której dotyczy, jak i konkretnego wspólnika, czy akcjonariusza, którego miałyby krzywdzić.

Skutek w postaci rzeczywistego pokrzywdzenia wspólnika (akcjonariusza)

Kolejnym zagadnieniem dyskutowanym w ramach przesłanki celu pokrzywdzenia wspólnika (akcjonariusza) jest problem skutku uchwały w postaci rzeczywistego pokrzywdzenia wspólnika (akcjonariusza). Większościowe stanowisko doktryny przyjmuje, że dopuszczalność wystąpienia z powództwem o uchylenie uchwały nie jest uzależniona od wystąpienia uszczerbku po stronie wspólnika (akcjonariusza)⁹².

Ponadto nie jest konieczne, aby pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza) rzeczywiście nastąpiło. Wystarczy, że zachodzi duże prawdopodobieństwo wystąpienia takiego skutku⁹³. Odczucia niektórych wspólników (akcjonariuszy), że sąd krzywdzeni, wcale nie muszą znajdować uzasadnienia w rzeczywistym stanie rzeczy⁹⁴.

Podkreślić należy, że subiektywne przekonanie akcjonariusza (wspólnika) podważającego uchwałę o jego pokrzywdzeniu nie może mieć decydującego znaczenia. Konieczne jest bowiem dokonanie oceny w oparciu o kryteria obiektywne⁹⁵.

Zakończenie

Podsumowując, stwierdzić należy, że przesłanki powództwa o uchylenie uchwały spółki kapitałowej – będących *de facto* pojęciami niedookreślonymi i podlegającymi subiektywnej ocenie nie poddają się oczywistej wykładni. Świadczą o tym dotyczące tej problematyki liczne, w niektórych przypadkach skrajnie różniące się wypowiedzi przedstawicieli doktryny, oraz bogate orzecznictwo Sądu Najwyższego i Sądów Apelacyjnych, a problemy interpretacyjne rozpoczynają się już w momencie ustalania systematyki

91 Wyrok I CK 537/03.

92 M. Mazur, *op. cit.*, s. 38.

93 A. Szajkowski *et al.*, *Kodeks...*, t. 2, s. 709.

94 *Loc. cit.*

95 J. Szwaja *et al.*, *Kodeks...*, t. 3, s. 1255.

przedmiotowych przesłanek. Z drugiej strony, funkcjonowanie omawianych przesłanek ma kluczowe znaczenie dla skuteczności powództwa o uchylenie uchwały. Dlatego też, ze względu na prawidłowe funkcjonowanie spółek kapitałowych, pożądane jest dalsze ich dookreślanie, które powinno być dokonywane w szczególności przez orzecznictwo.

SUMMARY

Grounds for repealing a resolution of a capital company

The paper presents the interpretation of grounds for repealing a resolution of a capital company (private and public limited) in the event of a conflict between such resolution and the company's articles of association (statute), good practice, or when the intent of the resolution is contrary to the company's interests or to the detriment of a shareholder, based on the views of representative legal doctrine and court rulings. These opinions are then confronted with views presented by legal theorists as well as the developments and changes of their interpretation in selected jurisdictions.

KEYWORDS: Company law, limited liability company, joint-stock company, company resolution, grounds to repeal (a company resolution)